RAPORT III

WPŁYW SPRAW DO ROZPATRZENIA PRZEZ STAŁY SĄD POLUBOWNY PRZY FUNDACJI OŚRODEK ANALIZ PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH IM. HIPOLITA CEGIELSKIEGO

IOAC
Ośrodek Analiz
Cegielskiego

ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE PRZEDMIOTU I DEMOGRAFII ZGŁOSZONYCH SPRAW I STRUKTURY GRUPY ZAINTERESOWANYCH PODMIOTÓW

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030
PROO

RAPORT III

RAPORT OŚRODKA ANALIZ CEGIELSKIEGO

WPŁYW SPRAW DO ROZPATRZENIA PRZEZ STAŁY SĄD POLUBOWNY PRZY FUNDACJI OŚRODEK ANALIZ PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH IM. HIPOLITA CEGIELSKIEGO

ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE PRZEDMIOTU I DEMOGRAFII ZGŁOSZONYCH SPRAW I STRUKTURY GRUPY ZAINTERESOWANYCH PODMIOTÓW

IIIOAC
Ośrodek Analiz Cegielskiego

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP – CHARAKTERYSTYKA SĄDU POLUBOWNEGO OAC I RYNKU SĄDÓW ARBITRAŻOWYCH W POLSCE 3

2. OGÓLNE STATYSTYKI SPRAW ROZPATRYWANYCH PRZEZ SĄD POLUBOWNY OAC W PIERWSZYCH MIESIĄCACH FUNKCJONOWANIA 7

3. STATYSTYKI DOTYCZĄCE PRZEDMIOTU POSTĘPOWANIA I WARTOŚCI PRZEDMIOTU SPORU 9

4. STATYSTYKI DOTYCZĄCE KATEGORII PODMIOTÓW BĘDĄCYCH STRONAMI POSTĘPOWANIA, ICH PRZYNALEŻNOŚCI NARODOWEJ I WOJEWÓDZTWA ZAMIESZKANIA/SIEDZIBY STRON 11

5. PODSUMOWANIE 14

I. WSTĘP – CHARAKTERYSTYKA SĄDU POLUBOWNEGO OAC I RYNKU SĄDÓW ARBITRAŻOWYCH W POLSCE

Stały Sąd Polubowny przy Fundacji *Ośrodek Analiz Prawnych, Społecznych i Gospodarczych im. Hipolita Cegielskiego* (dalej również jako: „Sąd Polubowny OAC" lub „Sąd") powstał w ramach realizowanego od roku 2020 projektu „*W stronę wolności – Sąd Arbitrażowy przy Ośrodku Analiz Prawnych, Gospodarczych i Społecznych im. Hipolita Cegielskiego*", realizowanego – jak wskazane jest jednoznacznie w samym tytule - przez fundację *Ośrodek Analiz Prawnych, Gospodarczych i Społecznych im. Hipolita Cegielskiego* (dalej również jako: „OAC", „Ośrodek Analiz im. Hipolita Cegielskiego", „Ośrodek Analiz"). Finansowanie projektu ze środków przyznawanych przez Narodowy Instytut Wolności zostało umożliwione drogą Konkursu Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich PROO-1a[1].

Projekt Sądu Polubownego OAC stanowi odpowiedź na stale rosnące zainteresowanie pozasądowymi, alternatywnymi sposobami rozwiązywania sporów (tzw. *Alternative Dispute Resolution*), które to zjawisko warunkowane jest licznymi niedoskonałościami procedury rozwiązywania sporów na ścieżce sądownictwa powszechnego, do których zaliczane bywają: przewlekłość postępowania, ich zbytnia kosztowność, znaczny formalizm i brak zaufania do instytucji sądownictwa powszechnego. Istnienie tychże problemów widoczne jest wyraźnie w percepcji Polaków, którzy funkcjonowanie sądów „konwencjonalnych" częściej oceniają negatywnie, niż pozytywnie. Przykładowo, w badaniu przeprowadzonym przez CBOS w roku 2021, aż 41% respondentów deklaruje złą opinię o działalności polskich sądów, a jedynie 32% - pozytywną[2].

Sądownictwo polubowne umożliwia natomiast uniknięcie wielu z powyższych niedogodności, jako szybsze, bardziej efektywne i mniej sformalizowane. Dużymi atutami tego rodzaju rozwiązywania sporów są m.in.: sprawność i względna szybkość postępowania, wpływ woli stron na kalendarz postępowania, możliwość wyboru arbitrów dysponujących fachową wiedzą z konkretnego obszaru, a także obdarzanych zaufaniem

1 https://sadarbitrazowyoac.pl/; nr wniosku: 12092
2 https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_038_21.PDF, s. 14; podobna proporcja zauważalna jest również w badaniu CBOS z roku 2020, gdzie 40% ankietowanych oceniło sądownictwo powszechne negatywnie, a 32% - pozytywnie, zob. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_038_20.PDF.

przez strony postępowania (co nie musi być prawdą w postępowaniu sądowym, w którym sędziowie pochodzą z losowania), jak również – co szczególnie istotne z perspektywy reprezentantów narodowości innych niż polska – możliwość prowadzenia postępowania w całości w języku obcym.

Z uwagi na cechującą alternatywne metody rozwiązywania sporów decentralizację, deformalizację oraz poufność, sądy polubowne nie są zobligowane do prowadzenia i upubliczniania rejestrów dotyczących ich działalności i prowadzonych przez nie postępowań, przez co ocena skali rozpowszechnienia tychże instytucji w Polsce stanowi pewne wyzwanie[3]. Według danych udostępnianych przez Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, w Polsce funkcjonuje około pięćdziesięciu stałych sądów arbitrażowych[4], jednakże dane te mogą być w rzeczywistości istotnie zaniżone, ponieważ już w 2008 dr Jan Brol wyliczył ich 53[5], a rynek ten niewątpliwie rozwinął się w jakimś stopniu przez ostatnią dekadę. Jako największe sądy arbitrażowe działające w Polsce wskazuje się m.in.: Sąd Arbitrażowy przy Konfederacji Lewiatan, Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, Sąd Arbitrażowy przy Nowotomyskiej Izbie Gospodarczej, a także Sąd Polubowny przy Komisji Nadzoru Finansowego[6]. Jeżeli chodzi natomiast o liczbę rozpatrywanych spraw, to jest ona szacowana na ok. 2000 rocznie. Do wspominanego już ośrodka działającego przy Krajowej Izbie Gospodarczej (jako jednego z dominujących na rynku) rokrocznie wpływa około 150-200 spraw[7]. Podmiotami korzystającymi w Polsce z sądownictwa polubownego jako alternatywy dla sądownictwa powszechnego są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorców, dla których jest to możliwość szczególnie atrakcyjna z uwagi na zredukowaną długość postępowania i możliwość wyboru arbitrów posiadających specjalistyczną i branżową wiedzę.

Ideą, która przyświecała inicjatorom projektu Sądu Polubownego OAC, było – oprócz obsługi grup podmiotów wymienionych powyżej – również objęcie swoją działalnością organizacji pozarządowych (dalej jako „NGO"). Tego rodzaju instytucji istnieje w Polsce bardzo dużo, bo zarejestrowanych jest aż 143 000[8]. Potencjalnie podmioty te mogą bardzo istotnie skorzystać na rozstrzyganiu sporów metodami ADR, zamiast uciekania się do „konwencjonalnego" sądownictwa powszechnego. Mogą być one zainteresowane m.in. arbitrażem z uwagi na ich ograniczone możliwości finansowe (przeciętny budżet roczny NGO wyliczany jest na 28 000 złotych[9], a środki, którymi dysponują są z reguły przyznawane na konkretne cele) i kadrowe (wynikające z faktu, iż istotna część pracowników tychże organizacji pracuje w formie wolontariatu – z woluntariuszami współpracuje 63% polskich NGO[10], a także, iż oddelegowanie istotnych dla działania organizacji osób do zajmowania się długotrwałymi postępowaniami sądowymi może w stopniu znacznym wpłynąć obciążająco na realizację celów statutowych i „działalności podstawowej" konkretnych NGO). Jak wprost zaznaczono w dostępnym na stronie internetowej opisie projektu Sądu, *organizacje pozarządowe faktycznie nie są w stanie brać udziału w postępowaniach sadowych przy korzystaniu z profesjonalnej pomocy prawnej oraz w sytuacji ewentualnego zagrożenia poniesienia kosztów postępowania sądowego, bez doprowadzania do swojej niewydolności finansowej oraz następczego*

3 Poufność postępowania stanowi istotny i dostrzegalny atut ADR; dla przykładu podać można, iż w roku 2018 ponad 43% wszystkich orzeczeń wydawanych przez Sąd Arbitrażowy działający przy Krajowej Izbie Gospodarczej było utajnianych na wniosek stron, zob.: https://www.rp.pl/prawnicy/art1087601-sad-arbitrazowy-przy-krajowej-izbie-gospodarczej-petenci-chca-zostac-anonimowi
4 https://sakig.pl/arbitraz/abc-arbitrazu
5 . J. Brol, Bariery na drodze alternatywnego rozwiązywania sporów w sprawach cywilnych. Sądownictwo polubowne (arbitrażowe) – Prawo w działaniu Nr 6, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2008
6 https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/001087
7 https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1445944,warszawa-na-swiatowej-mapie-arbitrazu.html
8 https://fakty.ngo.pl/
9 Ibidem.
10 Ibidem.

zakończenia działalności. Skutkiem tego utrudnione jest, a często wręcz w praktyce niemożliwe, dochodzenia roszczeń przez organizacje trzeciego sektora i realizowanie przez nie konstytucyjnego prawa do sądu[11].

Sąd Polubowny OAC jest, pod względem strukturalnym, bardzo dobrze przygotowany do rozstrzygania sporów zaistniałych pomiędzy podmiotami tzw. „trzeciego sektora", a więc właśnie NGO. Świadczy o tym najlepiej sam skład personalny grona arbitrów i ekspertów Sądu, spośród których zdecydowaną większość stanowią osoby posiadające znaczące doświadczenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi, lub kierowaniu nimi[12]. Fakt ten stanowi dobrą egzemplifikację profesjonalizmu i posiadania wiedzy specjalistycznej przez arbitrów sądów polubownych.

Mając na uwadze powyższe należy jednak zdecydowanie podkreślić, iż działalność Sądu w założeniu nie miała koncentrować się wyłącznie na sporach z udziałem NGO, a instytucja ta pozostaje otwarta na rozstrzyganie sporów dotyczących również dowolnych innych kategorii podmiotów. Jak zweryfikowała rzeczywistość pierwszych miesięcy funkcjonowania Sądu Polubownego OAC, istnieje znaczne zapotrzebowanie na pomoc w rozstrzygnięciu sporów również wśród innych kategorii podmiotów.

11 https://sadarbitrazowyoac.pl/, zob. biogramy arbitrów i ekspertów.
12 Ibidem.

II. OGÓLNE STATYSTYKI SPRAW ROZPATRYWANYCH PRZEZ SĄD POLUBOWNY OAC W PIERWSZYCH MIESIĄCACH FUNKCJONOWANIA

Proces rozpatrywania spraw przez Sąd Polubowny OAC rozpoczęto w listopadzie roku 2021. Niniejszy raport opracowany został na podstawie ogółu spraw zgłoszonych do Ośrodka Analiz, Sądu lub jego arbitrów w listopadzie i grudniu 2021; należy więc zdecydowanie zaznaczyć, że podane dla wspomnianej cezury czasowej tendencje, z uwagi na względną krótkość analizowanego okresu, nie muszą być reprezentatywne dla kolejnych okresów funkcjonowania Sądu, i że nie powinny być one wykorzystywane do opisu struktury i dynamiki popytu na usługi sądownictwa polubownego w makroskali. Przedstawione poniżej dane i ich zestawienia stanowią natomiast wyczerpujące przedstawienie struktury grupy podmiotów i aspektów demograficznych pierwszych dwóch miesięcy faktycznego rozpatrywania spraw przez Sąd OAC.

W opisywanym okresie, do Sądu Polubownego OAC wpłynęły 53 sprawy, z czego datą wpływu pierwszej z nich jest 19 listopada, a ostatniego – 28 grudnia. Z uwagi na krótki okres czasu, jaki do tej chwili minął, większość spraw nie została jeszcze rozstrzygnięta – w sumie na 53, udało się rozstrzygnąć 17 z nich – w 5 przypadkach wydano wyroki, w 9 doprowadzono do ugody, w 1 wydano postanowienia, a w 2 wycofano powództwo. Ponadto jedną ze spraw wycofano z uwagi na uznanie jej za niepodlegającą pod sąd arbitrażowy.

Powyższe statystyki ogólne uznać należy za satysfakcjonujące. Zważywszy na fakt, iż zarówno zespół, jak i struktury Sądu OAC budowane były w zasadzie od zera (ponieważ Ośrodek Analiz nie zajmował się nigdy wcześniej działalnością arbitrażową), fakt, iż w przeciągu dwóch miesięcy udało się osiągnąć liczbę 53 rozpatrywanych spraw arbitrażowych, świadczy o wysokim potencjale tej instytucji. Wpisując tę liczbę w kontekst zasięgu działalności sądów polubownych w Polsce, który – jak zaznaczono już wcześniej – wynosi około 2000 spraw rocznie, stwierdzić należy, iż w bardzo krótkim horyzoncie czasowym Sądowi OAC udało się osiągnąć udział w tymże rynku wynoszący ok. 2,65% (zakładając finalizację każdej ze spraw). W porównaniu do przywoływanej już statystyki, zgodnie z którą jeden z największych polskich sądów polubownych, tj. Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie rozpatruje

w skali roku ok. 150-200 spraw (a więc liczbę jedynie ok. 3-4 razy większą, niż Sąd OAC rozpatrywał w ciągu jedynie dwóch miesięcy), dotychczasowe wyniki Sądu OAC tym bardziej dają powody do optymizmu co do jego przyszłego wzrostu. Taki stan faktyczny świadczy o znacznym zaufaniu, zarówno do instytucji, jak i do tworzących ją jednostek, jakie podmioty występujące o arbitraż do Sądu Polubownego przy OAC wykazywały zarówno jemu, jak i poszczególnym, współtworzącym projekt, arbitrom.

III. STATYSTYKI DOTYCZĄCE PRZEDMIOTU POSTĘPOWANIA I WARTOŚCI PRZEDMIOTU SPORU

Przechodząc do części raportu poświęconej zagadnieniom związanym z demografią i strukturą zbioru spraw obecnie rozpatrywanych przez Sąd, na wstępie wspomnieć należy, iż wszelkie dane dotyczące poszczególnych rozpatrywanych spraw wykorzystane zarówno w tej, jak i w następnych częściach niniejszego raportu, zostały zanonimizowane i pozbawione wszelkich szczegółów umożliwiających jednostkowe ich zidentyfikowanie.

Rozpoczynając charakterystykę i klasyfikację spraw, które wpłynęły do Sądu Polubownego OAC w listopadzie i grudniu 2021 roku, należy uwzględnić przede wszystkim sam przedmiot postępowania i wartość przedmiotu poddawanego arbitrażowi sporu.

W tym zakresie łatwo dostrzec pewną powtarzalność poddawanych rozpatrywaniu spraw; w ich strukturze widoczna jest dominacja kilku wyraźnie określonych kategorii sporów, z którymi interesanci zwracali się do Sądu Polubownego OAC i jego arbitrów; spośród wszystkich 53 spraw, aż 10 z nich dotyczyło postępowań o zapłatę z tytułu umowy o dzieło, po 9 - postępowań o zapłatę z tytułu pożyczki i postępowań o zapłatę za usługi, po 5 – odnosiło się natomiast do postępowań o niewykonanie zlecenia i postępowań o zapłatę lub wydanie towaru. 4 sprawy dotyczyły natomiast postępowań o wydanie rzeczy. 3 sprawy dotyczyły postępowań o zapłatę z tytułu umowy najmu pojazdu. Po 2 z rozpatrywanych spraw dotyczyły naruszenia dóbr osobistych i postępowań w przedmiocie kar umownych. W omawianej puli znalazły się również trzy pojedyncze sprawy dotyczące odpowiednio postępowania z tytułu umowy użyczenia oraz, postępowania dotyczącego wad produktów i zapłaty, jak również postępowania o zapłatę za towar. Jedna ze spraw dotyczyła ponadto postępowania o zmianę statutu fundacji, jednakże została ona uznana za niepodlegającą pod sąd arbitrażowy.

Jak wynika z danych uwzględnionych na zaprezentowanym powyżej wykresie, same postępowania o zapłatę z tytułu umowy o dzieło i postępowania o zapłatę z tytułu pożyczki i postępowania o zapłatę za usługi zsumowane odpowiadają za ponad połowę wszystkich podjętych postępowań arbitrażowych (53%).

SPRAWY ROZPATRYWANE PRZEZ SĄD OAC W OKRESIE LISTOPAD - GRUDZIEŃ 2021 R.

Kolejną kwestię godną omówienia stanowi wartość przedmiotu sporu w poszczególnych postępowaniach. Nie uwzględniając dwóch spraw dotyczących naruszeń dóbr osobistych, trudnych do pekuniarnej kwantyfikacji, suma kwot stanowiących wartość przedmiotu rozpatrywanych postępowań wynosi 168 000 złotych, a średnia wartość przedmiotu sporu wynosi 3360 złotych. Mediana wartości sporu spośród tychże spraw wynosi jedynie 2000 złotych, co oznacza, iż jedynie połowa kwot przekracza tę wartość – fakt ten świadczy o znacznym rozrzucie sądzonych kwot. Istotnie, najmniejsza spośród nich wynosi 300 złotych, a największa – 18 000 złotych.

IV. STATYSTYKI DOTYCZĄCE KATEGORII PODMIOTÓW BĘDĄCYCH STRONAMI POSTĘPOWANIA, ICH PRZYNALEŻNOŚCI NARODOWEJ I WOJEWÓDZTWA ZAMIESZKANIA/ SIEDZIBY STRON

Jako następną w kolejności z sprawę do przedstawienia w niniejszym raporcie wymienić należy demografię *sensu stricto*, tj. kategorie podmiotów uczestniczących w postępowaniach, województwa ich miejsca zamieszkania (lub – w przypadku osób prawnych – miejsca siedziby), a także przynależność narodową.

W zakresie struktury kategorii prawnych podmiotów uczestniczących w postępowaniach, możemy mówić o znacznej przewadze osób fizycznych. Spośród analizowanych 53 spraw rozpatrywanych przez Sąd w ostatnich dwóch miesiącach roku 2021, powodami aż w 35 z nich (66%) były osoby fizyczne. W pozostałych 18 przypadkach (34%) były nimi natomiast osoby prawne.

Jeżeli chodzi natomiast o województwa stanowiące miejsce zamieszkania (lub odpowiednio: siedziby) powoda (lub, w przypadku osób prawnych: reprezentanta powoda), zaobserwować można bardzo małą różnorodność. Mianowicie, spośród analizowanej puli 53 postępowań, województwem odniesienia aż 41 z nich było województwo mazowieckie. W przypadku 11 – było to województwo łódzkie, a w pozostałym, pojedynczym przypadku – województwo dolnośląskie. Z pewnością istotnym czynnikiem przekładającym się na właśnie takie rozłożenie tejże statystyki jest fakt, iż siedziba Sądu Polubownego przy OAC znajduje się właśnie w województwie mazowieckim.

Statystyką, której rezultaty przeprowadzenia są z pewnością interesujące, jest natomiast struktura narodowościowa uczestników postępowań rozpatrywanych w opisywanym okresie przez Sąd. W celu tym rozróżnione zostały podmioty występujące w roli powoda i pozwanego, a w przypadku osób prawnych

– brano pod uwagę narodowość ich reprezentantów. Co szczególnie ciekawe, w żadnej z tychże grup większości nie stanowią osoby narodowości polskiej.

Analizując strukturę narodowościową podmiotów występujących w roli powoda, na 52[13] rozpatrzone postępowania, w aż 33 przypadkach były to osoby narodowości ormiańskiej. Dopiero na drugim miejscu jeśli chodzi o częstotliwość plasuje się narodowość polska (12 spraw), następnie – wietnamska (6 spraw) i pojedyńcza sprawa dotycząca osoby narodowości białoruskiej.

Analogicznie można poddać analizie strukturę narodowościową podmiotów występujących w roli pozwanego. W ich puli, na 52 przypadki występują aż 22 osoby narodowości ormiańskiej, 10 osób narodowości ukraińskiej, 9 osób narodowości polskiej, 6 osób narodowości wietnamskiej, , 3 osoby narodowości gruzińskiej i 2 osoby narodowości białoruskiej.

STRUKTURA PRAWNA PODMIOTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W ROLI POWODA W SPRAWACH ROZPATRYWANYCH PRZEZ SĄD OAC W OKRESIE LISTOPAD - GRUDZIEŃ 2021 R

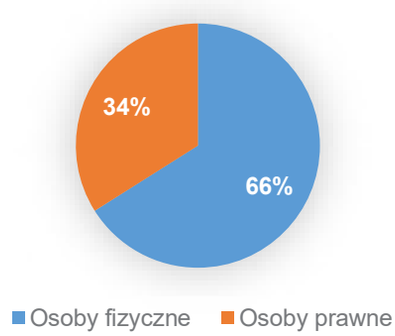

STRUKTURA NARODOWOŚCIOWA PODMIOTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W ROLI POWODA W SPRAWACH ROZPATRYWANYCH PRZEZ SĄD OAC W OKRESIE LISTOPAD - GRUDZIEŃ 2021 R.

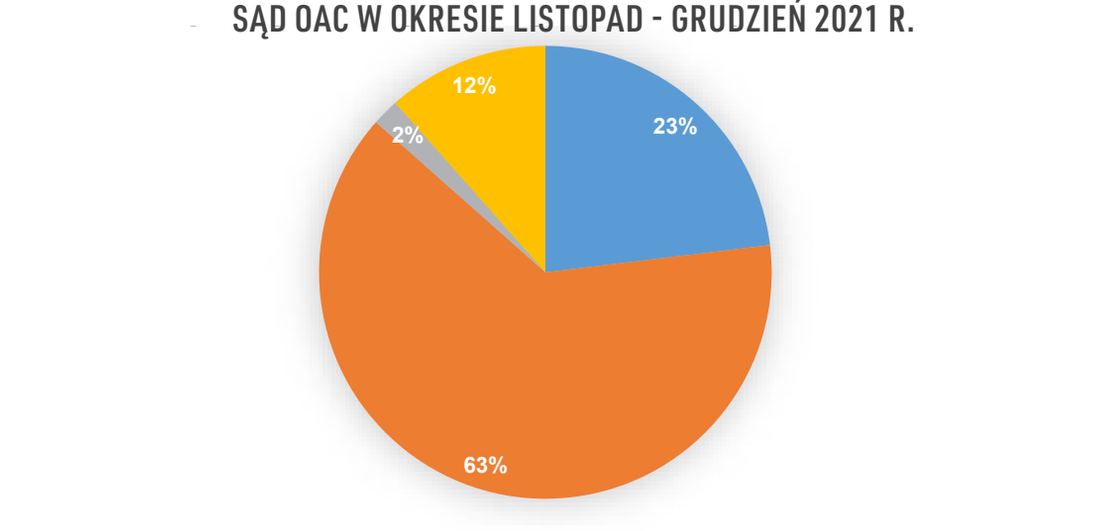

13 W niniejszej, jak i następnej kategorii nie będzie uwzględnione jednostkowe postępowanie uznane za niepodlegające rozstrzygnięciu przez sąd polubowny, ponieważ nie zostały w nim wyodrębnione kategorie powodu i pozwanego.

STRUKTURA NARODOWOŚCIOWA PODMIOTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W ROLI POZWANEGO W SPRAWACH ROZPATRYWANYCH PRZEZ SĄD OAC W OKRESIE LISTOPAD - GRUDZIEŃ 2021 R.

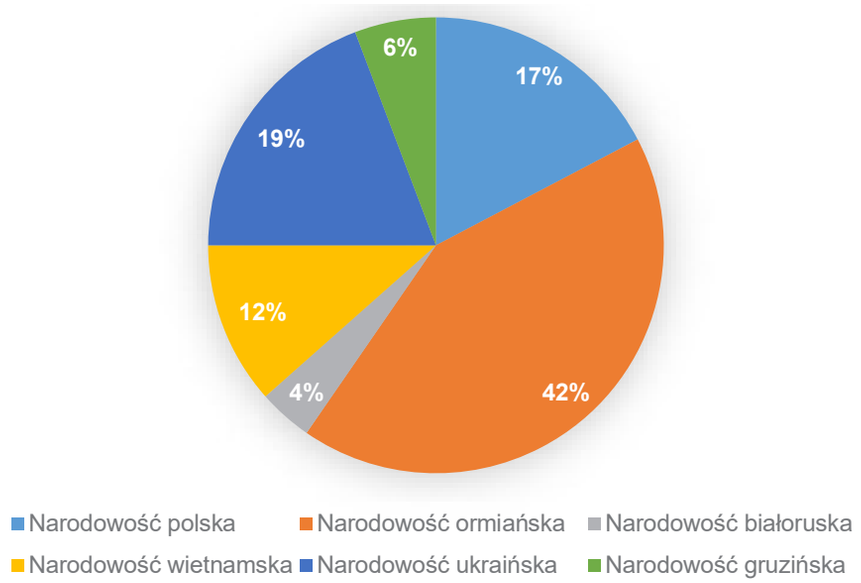

PODSUMOWANIE

Mając na uwadze zaprezentowane powyżej statystyki, należy zaprezentować pewne konkluzje dotyczące pierwszych dwóch miesięcy rozpatrywania zgłoszonych spraw przez Sąd Polubowny przy Ośrodku Analiz im. Hipolita Cegielskiego (tj. listopada i grudnia 2021 roku). Jak zostało to już podkreślone w punkcie 2. raportu, sama liczba zgłoszonych do tej Instytucji spraw (stanowiąca 2,65% z przyjmowanej ogólnie liczby postępowań rozstrzyganych przez sądy arbitrażowe w Polsce w skali roku) daje powody do optymizmu co do jej dalszego funkcjonowania i rozwoju (zwłaszcza mając na uwadze, że jest to liczba jedynie ok. 3-4 razy mniejsza od liczby spraw rozpatrywanych co roku przez jeden z największych ośrodków arbitrażowych w naszym kraju, tj. przez Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie). Co do zagadnień *stricte* demograficznych natomiast, niewątpliwym zaskoczeniem może być mocno zarysowujący się międzynarodowy profil osób i podmiotów chętnych do skorzystania z usług arbitrażowych Sądu OAC. Zarówno w grupie podmiotów występujących w roli powodów (lub ich reprezentantów), jak i pozwanych (lub ich reprezentantów), osoby narodowości polskiej nie stanowią dominującej kategorii. W obu kategoriach przeważają natomiast osoby narodowości ormiańskiej. Świadczyć to może zarówno o dużym potencjale niezagospodarowanym dotychczas przez inne ośrodki arbitrażowe w Polsce, jak również o wysokiej wadze nieistniejącej w polskim sądownictwie powszechnym możliwości rozpatrywania sprawy w całości w języku obcym, co może być kluczowe w budowaniu atrakcyjności Sądu OAC dla osób niemówiących biegle po polsku, zwłaszcza w połączeniu z przygotowaniem personalnym Sądu do rozpatrywania spraw w językach angielskim, rosyjskim i ormiańskim. Warto jednak zaznaczyć, iż grupą podmiotów, która – wbrew oczekiwaniom i pierwotnym założeniom inicjatorów przedsięwzięcia – nie była dotychczas istotnie reprezentowana, są organizacje pozarządowe (NGO). Jak wspomniano jednak na początku punktu 2. raportu, dane te nie muszą być reprezentatywne dla kolejnych okresów funkcjonowania Sądu, i bardzo możliwe, że tendencja ta ulegnie zmianom w niedalekiej przyszłości.

Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

IIIOAC
Ośrodek Analiz
Cegielskiego

Ośrodek Analiz Prawnych, Gospodarczych i Społecznych
im. Hipolita Cegielskiego
Plac Grzybowski 3/5
00-115 Warszawa
Warszawa 2021

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego